

УДК 336.72

Сойма С.Ю.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри міжнародного бізнесу, логістики та менеджменту
Ужгородського національного університету

ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

INVESTMENT ACTIVITY OF TRANSCARPATHIAN REGION: PROBLEMS AND PROSPECTS

АНОТАЦІЯ

У статті йдеться про визначення пріоритетних напрямів інвестування, формування механізму залучення інвестицій та комплексного управління регіональним інвестиційним процесом. Регіональна інвестиційна політика в умовах становлення ринкової економіки передбачає вжиття дійових важелів регулювання, спрямованих не тільки на стимулювання вкладення інвестиційних ресурсів (у тому числі іноземних), але й на ефективне їх використання.

Ключові слова: інвестиції, економіка, інвестиційна діяльність, регіон, динаміка.

АННОТАЦИЯ

В статье речь идет об определении приоритетных направлений инвестирования, формирования механизма привлечения инвестиций и комплексном управлении региональным инвестиционным процессом. Региональная инвестиционная политика в условиях становления рыночной экономики предполагает принятие действенных рычагов регулирования, направленных не только на стимулирование вложения инвестиционных ресурсов (в том числе иностранных), но и на эффективное их использование.

Ключевые слова: инвестиции, экономика, инвестиционная деятельность, регион, динамика.

ANNOTATION

This article deals with the identification of priority areas of investment, the formation mechanism of attracting investments and comprehensive management of regional investment process. Regional investment policy in conditions of market economy provides for effective levers of regulation aimed not only at promoting investment resources investments (including foreign ones), but also on their effective use.

Keywords: investment, economy, investment activity, region, dynamics.

Постановка проблеми. Сталий розвиток кожного регіону окремо та країни в цілому, зростання їх економічного потенціалу, підвищення життєвого рівня населення залежать від багатьох факторів, серед яких варто виокремити найбільш вагомі: посилення економічної самостійності регіонів, створення сприятливих умов для їх соціально-економічного розвитку. Інвестування є провідним фактором економічного та технологічного зростання держави. Недостатність інвестування в регіонах України є одним з основних показників визначення депресивності території (поряд із грошовими доходами населення, їх рівнем зайнятості та кількістю безробітних). Пріоритетна роль інвестиційної стратегії розвитку України та її регіонів визначається як провідними науковцями, так і законодавчо на державному рівні. Одним із чинників модернізації економіки країни є

інноваційно-інвестиційне зростання економіки регіонів. Інноваційна діяльність тісно пов'язана з інвестиційною, оскільки інвестиції є безпосереднім носієм інновацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у дослідження інвестиційного регіонального розвитку зробили такі науковці: В. Геєць, Б. Данилишин, М. Долішній, І. Драган, Ф. Заставний, О. Кириченко, М. Лендел, В. Любимов, Л. Федулова та ін. Нині розроблено та використовується в практиці багато методичних підходів до оцінки інвестиційної привабливості регіонів та країни в цілому.

Мета статті полягає у дослідженні інвестиційної діяльності Закарпатської області та визначенні основних тенденцій в обсягах прямих іноземних інвестицій в економіку області на основі опублікованих статистичних матеріалів актуального поточного етапу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Станом на 01.01.2014 р. загальний обсяг прямих іноземних інвестицій, що надійшли до Закарпатської області (кумулятивно), з урахуванням його переоцінки, втрат, курсової різниці склав 349,2 млн. дол. США, що в розрахунку на одну особу становить 280,2 дол. США. У цілому зменшення сукупного обсягу іноземного капіталу, з урахуванням курсової різниці, за 2013 р. склало 15,2 млн. дол. США. Інвестиції надійшли з 54 країн світу. Основними країнами-інвесторами економіки області є суб'єкти США, Японії, Австрії, Німеччини, Польщі, Угорщини, на які припадає від 44,8 до 28,9 млн. дол. США, що складає майже дві третини від загальнообласного обсягу [6, с. 160].

Аналізуючи економічний потенціал регіону, необхідно звернути увагу на особливості розвитку інвестиційної діяльності Закарпаття.

По-перше, історичний спадок області є надто незалежним від історичного розвитку України в цілому (зокрема в недалекому минулому приналежність до Чехословацької Республіки – держави з хорошими демократичними традиціями та ринковою економікою), тому навіть на рівні організації праці, на рівні традицій і менталітету мешканців краю ринкові відносини є зрозумілим поняттям.

По-друге, в Україні немає іншого регіону, який має спільний кордон одразу з чотирма

країнами ЄС: Польщею, Словаччиною, Угорщиною та Румунією та двома областями України – Львівською та Івано-Франківською. Крім того, не останніми аргументами на користь області є розгалужена транспортна інфраструктура та значний досвід міжнародного співробітництва.

По-третє, область уже сьогодні має значний досвід роботи з іноземними інвесторами. Це багато в чому пояснюється активізацією інвестиційної діяльності після прийняття двох специфічних, чисто «закарпатських» Законів України «Про спеціальний режим інвестиційної діяльності в Закарпатській області» та «Про спеціальну економічну зону «Закарпаття», які поряд з іншими загальнонаціональними законодавчими актами свого часу створили сприятливий клімат для роботи іноземного капіталу в регіоні [5, с. 15].

Значними результатами економічного розвитку область завдячує цим двом «спеціальним» законам, якими були запроваджені пільгові режими інвестиційної діяльності. Прийняття цих законів було зумовлено необхідністю підтримки та стимулювання економічного розвитку депресивної та дотаційної території, якою є Закарпатська область. Підтвердженням цього є вищенаведені аспекти розвитку економіки області. Інвестиції спрямовуються в уже розвинені сфери економічної діяльності. Значні обсяги іноземних інвестицій зосереджено на підприємствах промисловості – 273,0 млн. дол. США (78,2% загального обсягу прямих інвестицій), у т.ч. переробної – 265,5 млн. дол. США, добувної – 1,2 млн. дол. США та з виробництва електроенергії, газу та води – 6,3 млн. дол. США. Серед галузей переробної промисловості найбільші обсяги інвестицій вкладено у виробництво машин, електричного, електронного, оптичного устаткування та транспортних засобів – 93,5 млн. дол. США, інші галузі промисловості – 65,2 млн. дол. США, у виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів – 36,3 млн. дол. США, оброблення деревини та виробництво виробів із деревини, крім меблів – 32,8 млн. дол. США. На підприємствах сфери діяльності транспорту та зв'язку зосереджено 8,5% загального обсягу інвестицій, операцій із нерухомим майном, орендою, інжинірингом та наданням послуг підприємцям – 5,5%, торгівлі – 3,0%, діяльності готелів та ресторанів – 2,6% [6, с. 163].

Найбільшу зацікавленість іноземних інвесторів викликає промисловість, де залучено 69,2% загального обсягу капіталу. Зокрема, у підприємства з виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів – 7,3% машин, електричного, електронного, оптичного устаткування та транспортних засобів, оброблення деревини та виробництво виробів із деревини, крім меблів – по 3,7% та легкої промисловості – 2,8% [6, с. 166].

Закарпатська область займає 24-е місце по Україні за індексом інвестиційної привабли-

вості. Тут він складає 1,27 пункти, тоді як у лідера – Львівської області – 1,6. При цьому слід зазначити, що індекс вираховувався за так званими м'якими та жорсткими факторами. Під першими розуміють певні умови діяльності в краї: відкритість влади, діловий оптимізм, правила та процедури, успішний досвід тощо. Жорсткими ж факторами називають трудові ресурси, географічне розташування, бізнес-сегмент, інфраструктуру тощо.

За 2014 р. в економіку м. Ужгород вкладено 4,8 млн. дол. США прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу), що майже у чотири рази більше, ніж за 2013 р. Обсяг внесених із початку інвестування в підприємства міста прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) на 31 грудня 2012 р. становив 52,8 млн. дол. США. У розрахунку на особу цей показник склав 459,5 дол. США при 325,8 дол. США по економіці області [6, с. 180].

Інвестиції надійшли із 33 країн світу. Більше половини інвестицій вкладено інвесторами з Польщі – 4,5 млн. дол. США, 4,1 млн. дол. США – Словаччини, 2,8 млн. дол. США – Угорщини, 1,6 млн. дол. США – Чехії, 1,4 млн. дол. США – Австрії, 1,3 млн. дол. США – Швейцарії. На зазначені країни припадає більше двох третин загального обсягу прямих іноземних інвестицій [6, с. 213].

При визначенні пріоритетних напрямів інвестиційних вкладень на території області доцільно звернути увагу на низку проблем, які потребують вирішення. Зокрема, необхідним є впровадження у виробничий сектор енерго- та ресурсозберігаючих технологій, виведення з експлуатації застарілої техніки, модернізації та технічного переозброєння підприємств із метою виробництва конкурентоспроможної продукції. Насамперед це стосується підприємств машинобудування, деревообробки та виробництва меблів. Необхідно прискорити запровадження механізму санації суб'єктів підприємницької діяльності, які знаходяться на межі банкрутства, з активною участю в цьому процесі фінансово-кредитних установ [4, с. 16].

При розробці та реалізації інвестиційних проектів підприємств обробної та добувної галузей промисловості необхідно передбачати комплексне і раціональне використання лісових та мінерально-сировинних ресурсів. Щодо підприємств машинобудування та легкої промисловості, то більшість із них працюють на давальницькій сировині, що ставить їх у залежність від рішень іноземних партнерів. Інвестиційна політика в області повинна проводитись у напрямі поступового переходу цих господарюючих суб'єктів на виготовлення власної конкурентоспроможної продукції із завершеним циклом виробництва і орієнтацією на внутрішній ринок. Необхідно також активізувати інвестиційну діяльність у напрямі міжрегіональної співпраці, запровадження комплексних міжрегіональних інвестиційних проектів із замкну-

тими технологічними циклами по виробництву конкурентоспроможної продукції, участі підприємств регіону у створенні технологічних парків [4, с. 17].

Незважаючи на поживлення інвестиційних процесів у регіоні, підприємства промислових галузей Закарпаття залишаються непривабливими для потенційних інвесторів. Ураховуючи це, органи державної влади повинні здійснити низку заходів із метою покращання інвестиційного клімату в Закарпатській області. Зокрема, необхідно прискорити вирішення таких нагальних питань:

- здійснення організаційно-правових заходів по реструктуризації підприємств-банкрутів;
- залучення інвестицій у виробництво конкурентоспроможної на світовому ринку продукції;
- освоєння нових видів продукції з використанням насамперед наявної в регіоні екологічно-чистої сировини.

Закарпатська область володіє значними запасами мінерально-сировинних ресурсів (30 видів корисних копалин), але на даний час із 230 розвіданих родовищ експлуатується лише 104. І хоча видобувна галузь є екологічно шкідливою, але при достатніх інвестиційних вкладеннях та запровадженню адекватних природоохоронних заходів вона може стати провідною в області. Також залишається актуальною проблема інвестиційної підтримки сільського господарства. Його особливістю в Закарпатській області є найнижча в Україні землезабезпеченість сільськогосподарськими угіддями та ріллею в розрахунку на одну особу. На одного мешканця області припадає 0,15 га ріллі, при середній по Україні – 0,60 га. Ефективність сільськогосподарської діяльності значною мірою залежить від державної підтримки, яка повинна базуватись на здійсненні таких основних заходів:

- формування раціональної інфраструктури аграрного ринку, яка б забезпечувала сільськогосподарських товаровиробників ефективними каналами реалізації виробленої продукції;
- створення сучасної ринкової системи матеріально-технічного забезпечення агропромислового комплексу;
- збільшення поставок сільськогосподарської техніки за рахунок коштів державного лізингового фонду;
- вдосконалення фінансово-кредитного обслуговування сільськогосподарських виробників.

На особливу увагу заслуговує лісове господарство, в якому за останні роки виникло багато проблем, які пов'язані з неефективним використанням лісового фонду області. Для вирішення даних проблем органам державної влади доцільно надавати дозвіл на реалізацію лише тих інвестиційних проектів у даній сфері, які передбачають комплексне та ефективне використання і відновлення лісових ресурсів [4, с. 14].

Перспективною для інвестування в області може стати рекреаційно-туристична галузь, в якій особливе значення відводиться природним лікувально-оздоровчим та рекреаційним ресурсам, за обсягами яких Закарпаття займає одне з провідних місць в Україні. Але для цього потрібно вирішити низку проблем, до яких відносяться:

- сезонна завантаженість туристичних закладів;
- простоювання туристичних комплексів, які перебувають у власності підприємств-банкрутів;
- низький рівень реклами внутрішнього туристичного продукту;
- невідповідність міжнародним стандартам матеріально-технічної бази більшості закладів.

Першочерговим кроком у створенні інвестиційної привабливості туристичної галузі повинно стати вироблення позитивного іміджу Закарпаття на вітчизняному та міжнародному туристичних ринках шляхом проведення широкомасштабної реклами внутрішнього туристичного продукту.

З метою активізації пріоритетних для області видів туризму інвестиційні проекти в цій сфері повинні передбачати формування пріоритетних зон розвитку гірськолижного спорту та забезпечення гірськолижних комплексів необхідним обладнанням.

Висновки. Перспективи динамічного розвитку вітчизняної економіки багатого в чому визначаються також станом і тенденціями інвестиційного клімату в регіонах країни. Вважаємо, що для більш рівномірного розвитку регіонів країни необхідно активізувати інноваційно-інвестиційну діяльність шляхом: орієнтації виробництва на потреби внутрішнього ринку; впровадження наукоємних технологій замість матеріало- та енергоємних; виробництва вітчизняних товарів замість імпорту товарів аналогічної групи; підвищення конкурентоздатності виробленої продукції тощо.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Данилишин Б.М. Інвестиційна політика в Україні : [монографія] / Б.М. Данилишин, М.Х. Корецький, О.І. Дацій. – Донецьк : Юго-Восток, Лтд, 2006. – 292 с.
2. Долішній М.І. Регіональна політика інвестиційно-інноваційного розвитку / М.І. Долішній // Зовнішньо-економічний кур'єр. – 2003. – № 1–2. – С. 16–19.
3. Кириченко О.А. Інвестування : [підручник] / О.А. Кириченко, С.А.Єрохін. – К. : Знання, 2009. – 573 с.
4. Лендел М.А. Оцінка інвестиційної привабливості підприємств Карпатського регіону / М.А. Лендел, М.І. Мигоменець // Інвестиції: практика та досвід. – 2010. – № 9. – С. 14–18.
5. Мітал О.Г. Інвестиційна діяльність регіонів на сучасному етапі розвитку економіки / О.Г. Мітал // Інвестиції: практика та досвід. – 2008. – № 1. – С. 13–17.
6. Статистичний щорічник Закарпаття за 2014 рік / За ред. Г.Д. Гриник. – Ужгород. – 2015. – 543 с.